

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci používání kamer na celách odsouzených

A. Závěry šetření

Ve zprávě o šetření ze dne 11. 5. 2018 jsem konstatovala pochybení na straně Vazební věznice Praha-Pankrác, a to ohledně mikroklimatických podmínek na konkrétní cele a v instalaci a používání kamer v ubytovacích místnostech pro odsouzené, konkrétně na vybraných celách oddílu Apř. A.

Sporné zůstalo tvrzení ods. ██████████ (dále také „stěžovatel“), že byly kamery zapnuté po dobu jeho umístění na cele č. 431 dotčeného oddílu. Vazební věznice to popírala. Bez ohledu na to jsem uzavřela, že **považuji používání kamer na celách obecně za nepřiměřeně zasahující do práva na soukromí**. Podle zákona „Vězeňská služba může, je-li to **nezbytné** pro plnění jejích úkolů, pořizovat zvukové, obrazové nebo jiné záznamy osob a věcí nacházejících se v objektech a prostorách jí spravovaných a střežených.“¹ Toto ustanovení legitimizuje používání kamerových systémů Vězeňskou službou České republiky, ale pouze za určitých podmínek.

Podle Listiny základních práv a svobod² je nedotknutelnost osoby a jejího soukromí zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem. Právo na soukromí v případě odsouzených omezuje v souladu s Listinou zákon.³ **To však neznamená, že právo na soukromí odsouzeným nepřísluší vůbec.** O to více musí být právo na zajištění bezpečnosti ve věznicích (demonstrované v tomto případě používáním kamer) přiměřeně vybalancováno k právu na soukromí.

Pokud jsou kamery používány ve věznicích např. na exponovaných chodbách či společných místech, kde může docházet k násilí, lze to za určitých podmínek právně akceptovat. **Jestliže jsou však kamery umístěné na celách, kde odsouzení tráví většinu času, pak se jedná, z mého pohledu, o nepřiměřený zásah do práva na soukromí.**⁴ Ostatně zákon až na výlučné výjimky nepřipouští používání kamerových systémů v prostorách sloužících pro ubytování vězňených osob.⁵ Pokud v průběhu výkonu trestu vznikne zvýšená potřeba dohledu nad odsouzeným, má Vězeňská služba České republiky řadu opatření, která může využít. Ať už jde o zvýšený režim kontrol (vychovatel, dozorcem, lékařem), pohovory s psychologem, či umístění na krizový oddíl.⁶

1 Ustanovení § 21a zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

2 Čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (ve Sbírce zákonů vyhlášena pod č. 2/1993 Sb.).

3 Srov. § 27 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

4 Podle čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod musí být při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod šetřeno jejich podstaty a smyslu.

5 Výjimkou je např. použití kamerového systému v izolační místnosti zabezpečovací detence dle § 35 odst. 4 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

6 Ustanovení § 23 odst. 5 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

B. Vyjádření úřadu

Ředitel Vazební věznice Praha-Pankrác plk. Mgr. Pavel Dresler v reakci na zprávu o šetření provedl opatření k nápravě mikroklimatických podmínek a ke kamerám uvedl, že považuje **plošné používání** kamerových systémů za nepřiměřené s ohledem na právo na soukromí. Ve vazební věznici však kamerové systémy používají výjimečně, a to v případech, kdy **povinnost zabezpečit pořádek a bezpečnost vězňených osob převyšuje právo na soukromí**. Jedná se o případy osob trpících např. halucinacemi, bludnými produkcemi, psychicky dekompenzované, ve vysoké tenzi, přicházející z psychiatrických léčeben po vysazení léčiv apod. Vlivem kombinace uvedených faktorů je u těchto osob velmi vysoké riziko autoagrese a suicidálního jednání.

Využití kamer je tak **krajním prostředkem**, k němuž je přistupováno **individuálně, po pečlivém zvážení a po vyčerpání jiných možností**, méně zasahujících do práv vězňených osob (např. častější interval kontrol, neubytování samostatně, pohovory s psychologem).

Není současně možné kameru instalovat teprve v případě potřeby. Proto je instalována v několika celách dotčeného oddílu trvale s tím, že pokud je potřeba, teprve tehdy je zapnuto napájení kamery. Vzhledem k **obavám vězňených osob z nedůvodného snímání** kamerou v době umístění na těchto celách byly do napájecího okruhu kamer přidány světelné kontrolky (v každé cele jedna – umístěna v blízkosti kamery), která indikuje, zda kamera snímá obraz cely. S tímto jsou odsouzení seznamováni při umístění na celu.

C. Závěrečné hodnocení

Ohledně mikroklimatických podmínek nemám dalších komentářů. Vazební věznice provedla dostatečná opatření k nápravě.

Ve věci používání kamer se s vazební věznicí shodneme na tom, že v daném případě se střetává právo na soukromí vězňených osob a veřejný zájem na zajištění pořádku a bezpečnosti ve věznici.

Mezinárodní standardy v oblasti vězeňství používání kamer v ubytovacích místnostech nezapovídají, ale ani ho výslovně nepovolují. Podle Evropských vězeňských pravidel „ubytování zajišťované pro vězně, zejména pak veškeré prostory určené pro spaní, musí respektovat lidskou důstojnost a co možná nejvíce potřebu soukromí.“⁷ Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni obdobně akcentují lidská práva, zejména právo na důstojnost, dále zákaz špatného zacházení, avšak při zachování požadavku na bezpečnost vězňů a personálu.⁸

Evropský výbor pro zabránění mučení (CPT) ve zprávách z návštěv jednotlivých zemí akcentuje výjimečnost a mimořádnost používání kamer na celách vězňených osob a významnost zásahu do práva na soukromí takto sledovaných osob. Kamery nesmí nahrazovat přítomnost personálu a musí být pravidelně a individuálně vyhodnocovány,

7 Pravidlo 18.1 Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům.

8 UNITED NATIONS. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), rule 1 [online]. United Nations Crime Commission. Adopted 22. 5. 2015. [cit. 14. 8. 2018]; dostupné z <http://www.penalreform.org/wp-content/uploads/2015/05/MANDELA-RULES.pdf>.

zda dohled kamer má trvat. Vězněné osoby mají být informovány o používání kamer.⁹ Musí být zajištěno, že vězněné osoby pod dohledem kamery mají zajištěno přiměřené soukromí při používání toalet, umyvadla a sprchy.¹⁰

Odborná literatura akceptuje používání kamer v místech omezení osobní svobody pouze jako výjimečný prostředek, a to ještě jako součást prevence špatného zacházení (kde je kamera, tam dojde stěží k napadení), anebo jako součást systému prevence sebepoškozování (tzn. nemá nahrazovat fyzickou kontrolu příslušníkem).¹¹ Uvedené závěry se týkají používání kamer v policejních celách; je zde namístě zdůraznit, že detence v policejní cele je krátkodobá (v českých podmínkách maximálně 48 hodin).¹²

Umístění vězněné osoby pod dohled kamery může představovat v krajním případě (extenzivní používání) špatné zacházení podle čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb.), případně může být v rozporu s právem na soukromí dle čl. 8 téže úmluvy.¹³ V případě Van der Graaf proti Nizozemsku, rozhodnutí senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 6. 2004, stížnost č. 8704/03, soud posuzoval případ obviněného, který byl umístěn po dobu několika měsíců pod dohled kamery. Někdy šlo o permanentní monitoring (celodenní), někdy pouze v nočních hodinách. Důvodem byla prevence sebevraždy a současně napadení, neboť šlo o mediálně velmi sledovaný případ vraždy známého politika, který byl médií prezentován jako útok na demokratické zřízení. Soud v kontextu celého případu neshledal porušení čl. 3 ani 8 úmluvy, nicméně zdůraznil, že umístění osoby pod dohled kamer v detenci – tedy prostředí, kde je soukromí již tak dosti narušeno – představuje závažný zásah do práva na soukromí.

Čl. 8 úmluvy konkrétně požaduje, aby zásahy do práva na soukromí (mají-li být souladné s úmluvou) byly:

- a) v souladu se zákonem,
- b) nezbytné v demokratické společnosti a

9 Výňatek ze zprávy z návštěvy CPT v Ruské federaci v roce 2012, bod 155 [online]: „The CPT appreciates that CCTV cameras in cells can be a useful safeguard in particular cases, for example when a person is considered to be at risk of self-harm or suicide or if there is a concrete suspicion that a prisoner is carrying out activities in the cell which could jeopardise security. However, cameras cannot be a replacement for an active staff presence in high risk medical or security situations; the best way of reducing the risk posed by mentally disturbed inmates or high-security prisoners is personal interaction between staff and the relevant prisoners. Video surveillance is also a gross intrusion into the privacy of prisoners and the decision to impose CCTV surveillance on a particular prisoner should always be based on an individual risk assessment and should be reviewed on a regular basis. When CCTV cameras are installed, prisoners must be fully informed of this.“ [cit. dne 15. 8. 2018]; dostupné z <https://rm.coe.int/1680697bd6>.

10 Výňatek ze zprávy z návštěvy CPT v Itálii v roce 2012, bod 60 [online]: „Steps should also be taken to ensure that prisoners subject to CCTV surveillance are guaranteed reasonable privacy when using the toilet, wash basin and shower.“ [cit. dne 15. 8. 2018]; dostupné z <https://rm.coe.int/168069727a>.

11 PENAL REFORM INTERNATIONAL. Video recording in police custody [online]. Association for the Prevention of Torture. 2015 [cit. 14. 8. 2018]; dostupné z https://www.apt.ch/content/files_res/factsheet-2_using-cctv-en.pdf.

12 Ustanovení § 75 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

13 MURDOCH, Jim. *The treatment of prisoners. European standards*. Strasbourg: Council of Europe, 2008, s. 245–246.

- c) sledující zájmy národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.^{14,15}

Zákonný podklad (a) pro používání kamer Vězeňskou službou České republiky představuje zde v části A zmiňované ustanovení § 21a zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Vazební věznice Praha-Pankrác argumentovala stran důvodu použití (c) prevencí sebevražedného jednání a ochranou zdraví vězňených osob a rovněž pořádkem (bezpečností). To je z pohledu úmluvy akceptovatelný legitimní cíl.

Nicméně podmínka nezbytnosti v demokratické společnosti (b) nebyla v případě stěžovatele splněna.

Akceptuji, že v případě stěžovatele není postaveno najisto, zda kamery byly v provozu (obě strany si protiřečí). Proto se zabývám obecně používáním kamer v ubytovacích místnostech pro vězňené osoby.

Má-li být podmínka nezbytnosti (b) splněna, pak musí použití kamery v konkrétním případě představovat výjimečné a individuálně posouzené opatření sledující legitimní cíl. Jestliže jsou kamery nainstalovány, resp. připraveny k použití v eskortních celách, pak se, z mého pohledu, nejedná o výjimečné použití. Pokud je verze vazební věznice pravdivá, že v době umístění stěžovatele na celu nebyly kamery zapnuty, je to z pohledu zásahu do práva na soukromí z mého pohledu irelevantní. Pocit člověka umístěného pod kamerou je svou měrou zásahu do práva na soukromí srovnatelný v obou případech. Na tom nic nemění ani instalovaná dioda, byť oceňuji snahu vazební věznice problém řešit.

Fakt, že byl (dle vazební věznice) stěžovatel umístěn na „kamerovou celu“ pouze proto, že byla volná kapacita (dle vazební věznice nebyla potřeba stěžovatele kontrolovat kamerou), ukazuje na nesystémové uchopení používání kamer.

Mám informace o tom, že kamery jsou minimálně ve třech celách oddílu Apř. A, kam jsou zpravidla umísťování odsouzení na eskortě.

Samotné umístění kamer na eskortních celách ve mně vzbuzuje pochybnosti. Pokud má jít o výjimečný prostředek, pak je jeho místo např. na krizové cele či ve speciální cele vyhrazené přímo pro tyto účely, nikoliv v eskortní cele, kde je vysoká fluktuace vězňených osob.

Pokud vazební věznice považuje za nutné používat kamery, pak pouze z legitimních důvodů a za striktního respektování podmínky nezbytnosti a přiměřenosti.¹⁶ To především znamená, že bude cela s kamerovým zařízením vyhrazena pouze k tomuto účelu.

14 Čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb.):

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

15 KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 882–884.

16 Ustanovení § 21a zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a Čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb.).

Vazební věznice mi nepředložila ani vnitřní předpis, který by upravoval pravomoc rozhodnout o umístění vězněné osoby pod dohled kamer, jaká má být lhůta pro vyhodnocení (přehodnocení) tohoto opatření, jak dlouho se uchovává záznam, kdo k němu má přístup. Tyto všechny skutečnosti poukazují na to, že podmínka nezbytnosti nemusí být vždy naplněna. Takový vnitřní předpis by měl stanovit záruky proti snímání prostoru toalet. Měl by dále upravit místo tohoto instrumentu (kamer) v prevenci sebepoškození či zajišťování bezpečnosti tak, aby bylo zřejmé, že nemá nahrazovat fyzické kontroly příslušníky (v případě potřeby).

Opatření úřadu nepovažuji za dostatečná. Proto vydávám své závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě.

D. Opatření k nápravě

Vazební věznici Praha-Pankrác navrhuji, aby pokud trvá na nezbytnosti instalace kamerových systémů ve vybraných celách, přijala **komplex opatření popsaných v části C, který eliminuje riziko nezákonného zásahu do práva na soukromí vězněných osob.**

Závěrečné stanovisko zasílám řediteli Vazební věznice Praha-Pankrác plk. Mgr. Dreslerovi a žádám, aby mi podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělil, zda provedl navržená opatření k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Pokud Vazební věznice Praha-Pankrác nepřijme navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudu považovat za dostatečná, podle ustanovení § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím nadřízený úřad, případně mohu o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jednat jménem Vazební věznice Praha-Pankrác.

Brno 27. srpna 2018

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv